

HÖGSKOLAN FÖR LÄRANDE
OCH KOMMUNIKATION
HÖGSKOLAN I JÖNKÖPING

Sambandet mellan språk, kön och skola

En litteraturstudie av forskning från 2000-talet

Emelie Carlberg

Camilla Eriksson

Examensarbete 15 hp
Inom Svenska språket och litteraturen 61-90 hp

Läroarbetsutbildningen
Höstterminen 2012

Handledare
Barbro Lundin

Examinator
Ylva Lindberg

HÖGSKOLAN FÖR LÄRANDE OCH
KOMMUNIKATION (HLK)
Högskolan i Jönköping

Examensarbete 15 hp
inom Svenska språket och litte-
raturen 61-90 hp
Läraryrket

Höstterminen 2012

SAMMANFATTNING

Emelie Carlberg, Camilla Eriksson

Sambandet mellan språk, kön och skola

En litteraturstudie av forskning från 2000-talet

Antal sidor: 35

Syftet med uppsatsen är att studera hur synen på det manliga och kvinnliga talspråket utvecklats från 1900-talet fram till början av 2000-talet och om denna utveckling även syns i elevers ageranden i skolan. De frågeställningar uppsatsen bygger på är: Hur beskriver och förklarar forskare från 2000-talet mäns och kvinnors muntliga språkbruk? Hur beskriver och förklarar forskare från 2000-talet pojkars och flickors muntliga ageranden i skolan? Kan de allmänna teorierna kring mäns och kvinnors muntliga språkbruk relateras till de muntliga ageranden som pojkar och flickor uppvisar i skolan? För att besvara frågeställningarna och leva upp till syftet har en litteraturundersökning genomförts. Forskningen som bearbetas i studien är från 2000-talet och representerar såväl samband mellan språk och kön, som samband mellan språk, kön och skola. Resultatet visar en generell attitydsförändring kring det kvinnliga och manliga talspråket, där de kvinnliga dragen idag värdesätts mer än tidigare. Skillnaderna i mäns och kvinnors talspråk syns även i pojkars och flickors muntliga ageranden i skolan, dock syns inte samma attitydsförändring kring språkbruket i skolan som i samhället.

Sökord: skola, språk, kön, talspråk

Postadress
Högskolan för lärande
och kommunikation (HLK)
Box 1026
551 11 JÖNKÖPING

Gatuadress
Gjuterigatan 5

Telefon
036-101000

Fax
036162585

Innehållsförteckning

1	INLEDNING	1
1.1	Syfte och frågeställningar	1
2	TEORI	2
2.1	Språk	2
2.2	Genus eller kön	2
2.3	Feministisk språkvetenskap	3
2.4	Språkvetenskapliga perspektiv på språk och kön	4
2.5	Skolan – en del av samhället	4
3	METOD.....	5
3.1	Urval.....	6
3.1.1	Val av forskning från 2000-talet kring språk och kön.....	7
3.1.2	Val av forskning från 2000-talet kring språk, kön och skola	8
4	BAKGRUND	9
4.1	Könsroller i samhället.....	9
4.2	Tidiga 1900-talets forskning kring språk och kön	10
4.3	Sena 1900-talets forskning kring språk och kön	11
4.4	Sena 1900-talets forskning kring språk, kön och skola.....	12
5	UNDERSÖKNING	14
5.1	Språk och kön.....	14
5.1.1	Deborah Cameron: Gender and language ideologies	14
5.1.2	Karin Milles: En samtalsanalytisk studie av interna arbetsmöten	15
5.1.3	Maria Lindgren: Kvinnlig konkurrens och manligt skvaller	16
5.1.4	Matthew L. Neman et al.:Gender Differences in Language Use	18

5.2	Språk, kön och skola	19
5.2.1	Charlotta Einarsson: Lärares och elevers interaktion i klassrummet	19
5.2.2	Vibeke Gøver Aukrust: Boys' and girls' conversational participation in Norwegian classrooms	20
5.2.3	Ann-Sofie Holm: En studie av femininiteter och maskuliniteter i år 9	21
5.2.4	Karin Due: En studie av gymnasieelevers gruppdiskussioner i fysik	22
5.2.5	Ann-Sofie Holm: Ungdomars syn på kön.....	23
6	DISKUSSION	24
6.1	Sammanfattande diskussion	24
6.1.1	Hur beskriver och förklarar forskare från 2000-talet manligt och kvinnligt språkbruk?	24
6.1.2	Hur beskriver och förklarar forskare från 2000-talet pojkars och flickors muntliga språkbruk i skolan?	26
6.1.3	Hur kan de allmänna teorierna kring manligt och kvinnligt språkbruk relateras till de muntliga språkbruk som pojkar och flickor uppvisar i skolan?	28
6.2	Metoddiskussion	29
6.3	Förslag på framtida forskning	30
7	AVSLUTNING	30
8	KÄLLFÖRTECKNING	31

1 Inledning

Vardagen grundar sig på ett eller annat sätt i en kommunikation med andra individer. Vi använder oss bland annat av vårt talspråk för att uttrycka oss, vilket enligt John Grays omtalade bok *Män är från Mars, kvinnor är från Venus* (2000) kan skapa problematiska situationer. Gray menade att män och kvinnor använder språket på olika sätt och att dessa olikheter ofta medför missförstånd. Viktigt att poängtera är att John Gray i grunden är en relationsrådgivare och inte någon språkforskare, därför har hans teser ständigt ifrågasatts och kritiserats. Redan år 1762 uppmärksammades dock de språkliga skillnaderna hos män och kvinnor av Jean-Jacques Rousseau. I sin bok *Émile, eller Om uppfostran* uttryckte han det kvinnliga språkbruket enligt följande:

Kvinnorna har en böjlig tunga: de talar tidigare, lättare och behagligare än männen. Man anklagar dem också för att tala mera. Detta är som sig bör, och jag skulle ej vilja räkna det som ett fel, utan som en förtjänst. Mun och ögon är hos dem i samma livliga verksamhet, och det av flera skäl. Mannen säger, vad som han vet; kvinnan säger det som behagar.
(citerad i J. Einarssons och Hultmans, 1984, s. 19)

J. Einarsson och Hultman (1984, s. 19) hävdar att den västerländska synen på kvinnan och hennes språkbruk fortfarande, år 1984, grundade sig i Rousseaus definition, även fast få erkände det. Detta antagande blev vi mycket nyfikna på och därför beslöt vi oss för att undersöka hur forskning på 2000-talet beskriver såväl det manliga som det kvinnliga talspråket. Dessutom valde vi att lyfta in skillnaderna i mäns och kvinnors muntliga språkbruk i skolan för att se om de språkliga skillnaderna även tar sig i uttryck där. Michaels Stubbs (1982, s. 63) menar att eftersom all inläring i skolan grundar sig i en dialog är det av stor vikt att studera klassrumsspråket och på så sätt skapa en förståelse för elevernas utveckling. Vidare påpekade Stubbs (1982, s. 68) att samtalen i klassrummet är avgörande för de kunskaper som eleverna för med sig genom livet. Lärarens respons på elevernas uttalanden är av stor vikt för kunskapsutvecklingen, men även interaktionen elever emellan har betydelse. Stubbs påpekanden satte avtryck i oss och vi insåg vikten av en god kommunikation för att maximera elevers utveckling.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att studera hur synen på det manliga och kvinnliga talspråket utvecklats från 1900-talet fram till början av 2000-talet och om denna utveckling även syns i elevers

ageranden i skolan. För att förenkla undersökningen har syftet delats upp i tre frågeställningar:

- Hur beskriver och förklarar forskare från 2000-talet mäns och kvinnors muntliga språkbruk?
- Hur beskriver och förklarar forskare från 2000-talet pojkars och flickors muntliga språkbruk i skolan?
- Hur kan de allmänna teorierna kring mäns och kvinnors muntliga språkbruk relateras till de muntliga språkbruk som pojkar och flickor uppvisar i skolan?

2 Teori

I teoridelen redogörs för begrepp, ståndpunkter och fakta som är av stor vikt för att läsaren ska ha möjlighet att relatera till valet av metod, som presenteras senare, och förstå de grundläggande begreppen för uppsatsen.

2.1 Språk

Begreppet språk är stort och svårt att definiera. Genom att använda språket deltar en individ aktivt för att förändra eller befästa världen och dess händelser. Både tal och skrift innebär således att individer kan agera och förändra den värld de lever i. Av stor vikt är dock att knyta språkbruket till den kontext där det används (Edlund, Erson och Milles, 2007, s. 19 f.). I *Nationalencyklopedin*, webbversionen, (sökord: språk, 2013-01-21) finns följande definition av begreppet språk: ”... *det huvudsakliga medlet för mänsklig kommunikation*”. Vidare står det även att det finns olika typer av språk, bland annat talspråk och skriftspråk. I *Nationalencyklopedin*, webbversionen, (sökord: tal och skrift, 2013-01-21) går att läsa att talspråket inte enbart består av prosodi och paralingvistik utan även består av mimik, gester och kroppshållning. Vid muntlig kommunikation mellan individer är därför både vad som sägs, hur det sägs och de samtalandes kroppsspråk viktigt för resultatet av samtalet.

2.2 Genus eller kön

Edlund et al. (2007, s. 28 f.) skriver att begreppet *kön* användes i all forskning kring manliga och kvinnliga stereotyper fram till 1970-talet. Vad som då ansågs skilja män från kvinnor var det biologiska könet och dess betingade karaktärsdrag. Den tidigare användningen av begreppet *kön* kritiserades främst för att det enbart tog hänsyn till det biologiska könet och inte till de kulturellt betingade egenskaperna hos män och kvinnor. 1970-talets forskare ansåg att be-

greppet *kön* var för diffust och därför uppkom begreppet *genus*, ett begrepp som särskilt betonade relationer mellan män och kvinnor och samhället i stort. Vad var biologiskt och vad var skapat av samhället? Kritiker till användandet av begreppet *genus* menade att ett alltför stort fokus låg på samhällets påverkan på individens identitet och att de biologiska förutsättningarna glömdes bort.

De tidigare diskussionerna kring begreppen *kön* och *genus* har bidragit till att dagens forskning inte endast fokuserar på det biologiska eller det kulturellt betingade, utan snarare på en samverkan dem emellan. Edlund et al. (ibid., s. 33) menar att en stor del av dagens forskare har återgått till att använda begreppet *kön*, dock inte i den bemärkelse som det användes innan 1970-talet. Snarare är det så att begreppet *kön* idag inkluderar de båda tidigare använda begreppen *kön* och *genus*, det vill säga både det biologiska och det kulturellt betingade.

2.3 Feministisk språkvetenskap

Allt som oftast har forskning kring språk och kön utgått från ett feministiskt perspektiv. Edlund et al. (2007, s. 47 ff.) menar att det inom feminismen finns en mängd olika synsätt och gemensamt för dem alla är att de utgår från en rådande maktobalans mellan män och kvinnor i samhället. Majoriteten av feminismens anhängare strävar även efter att minimera denna maktobalans. Robin Lakoff gav 1975 ut boken *Language and Woman's Place*, som bidrog till den feministiska språkforskningens blomstrande. Lakoffs (refererad i Edlund et al., 2007, s. 47 ff.), grundteori är att kvinnors underordade position i samhället inte är biologiskt grundad utan snarare skapad av rådande normer. Hon menar även att kvinnors osäkerhet och brist på rättframhet bidrar till att de får ett litet utrymme i offentligheten.

Deborah Cameron (refererad i ibid., s. 50.), engelsk lingvistikern, menar att det inom forskning kring sambandet mellan språk och kön är möjligt att utgå från tre olika hypoteser för att förklara skillnader mellan kvinnor och män. Camerons första hypotes, bristhypotesen, går ut på att identifiera skillnader mellan män och kvinnor, samt att belysa hur dessa skillnader skapar ojämlikheter i samhället. På grund av att kvinnan är medveten om att hennes språkbruk anses vara bristfälligt och maktlöst tar hon för sig mindre av talutrymmet i samhället. Den andra hypotesen, dominanshypotesen, innebär att mäns och kvinnors olikheter grundar sig i den orättvisa maktfördelningen i samhället. På grund av sin underlägsna position i samhället upplever många kvinnor att de måste använda ett mer avancerat språk, och dessutom vara artigare, än män. Den tredje hypotesen, skillnadshypotesen, grundar sig inte i maktskillnader. De

språkliga skillnaderna mellan män och kvinnor studeras istället på samma sätt som språkliga skillnader i samband med andra kulturella faktorer, det vill säga mer objektivt.

2.4 Språkvetenskapliga perspektiv på språk och kön

Det finns ett flertal sätt att studera relationen mellan språk och kön, vad gäller fonologi, syntax, lexikon och diskurs. Maria Ohlsson (2007, s. 145 ff.) påpekar även att forskningen kring språk och kön under en lång tid fokuserat på kommunikationen och de kommunikationsproblem som uppstår beroende av de deltagandes kön. Ohlsson (ibid., s. 165) lyfter fyra olika utgångspunkter som forskare kan anta: kvinnoforskning, mansforskning, jämställdhetsforskning och queerforskning. De resultat som presenteras inom språkforskningen är beroende av vilken av dessa ståndpunkter som forskaren antagit. Inom kvinnoforskningen ligger fokus på kvinnor och kvinnlighet och inom mansforskningen är det istället män och manlighet som centreras. Jämställdhetsforskningen fokuserar på samhällets orättvisor och/eller hur dessa orättvisor kan bemötas för att minimeras. Den sista forskningsgrunden, queerforskningen, centrerar homosexualiteten och ifrågasätter den heterosexuella normen i samhället.

Edlund et al. (2007, s. 37) påpekar att alla studier om kvinnors och mäns skilda språkbruk är problematiska, eftersom de kräver en mängd generaliseringar. Liksom alla andra grupperingar i samhället är män och kvinnor heterogena och språkliga skillnader finns således inom de givna könsgrupperingarna. De språkliga skillnader som upptäcks vid studier av samband mellan språk och kön måste därför sättas in i den givna kontexten. Även Eckert och McConell-Ginnet (refererade i Nordenstam, 1998, s. 67) menar att den omgivande kontexten är av stor vikt vid studier av mäns och kvinnors språkbruk och att det är svårt att skapa generella föreställningar om mäns och kvinnors talspråk. De påpekar dock att det trots svårigheterna och generaliseringarna är viktigt att undersöka skillnaderna i en viss given kontext. Karin Milles (2001, s. 157) tar även hon upp svårigheter med att studera kvinnors och mäns språkbruk. Hon menar att det ofta krävs mycket stora insamlingar av material och statistik för att över huvud taget kunna uppmärksamma skillnader i språkbruk beroende av kön.

2.5 Skolan – en del av samhället

Delegationen för jämställdhet i skolan (DEJA) påpekar i sitt delbetänkande *Flickor och pojkar i skolan – hur jämställt är det?*, från 2009, att skolan inte är en ö i samhället utan snarare är en del av det. De förväntningar som finns på pojkars och flickors ageranden i samhället förs därför vidare in i skolan. Vidare menar DEJA (2009) att det är de vuxna i samhället som

medvetet eller omedvetet förmedlar och för vidare dessa könsstereotyper och förväntningar. Samhällets och skolans förväntningar på pojkars och flickors ageranden kan bidra till en begränsning i den individuella utvecklingen, de formas efter samhällets normer och deras egna personligheter kan hållas tillbaka.

DEJA (ibid.) lyfter även risken med att föra in samhällets könsstereotyper i klassrummet. På grund av lärarens förväntningar på pojkar och flickor kan han eller hon förbise och bestraffa de elever som inte håller sig innanför ramarna. På så sätt regleras pojkars och flickors deltagande och individuella utveckling.

3 Metod

Till en början vill vi definiera begreppen språk och språkbruk i den mening som vi använder oss av det i vår uppsats. Begreppet språk är svårdefinierat (se teori 2.1) och innefattar bland annat både tal- och skriftspråk. Dessutom finns det inom talspråket flertalet inneboende påverkansfaktorer för den upplevda kommunikationen (se teori 2.1). I vår uppsats innebär begreppet språk och språkbruk de speciella drag som uttrycks i samband med samtal, det vill säga vilka känslor som utstrålas och vilka de typiska karaktäriseringarna anses vara. Vi har även valt att i vårt arbete använda oss av begreppet *kön* istället för begreppet *genus*. Detta för att forskning sedan sent 1900-tal och början av 2000-talet använt det senaste begreppet som en sammanslagning av de biologiska och de sociala påverkansfaktorerna (se teori 2.2). Vid utformandet av vår uppsats har vi haft Deborah Camerons skillnadshypotes (se teori 2.3) i baktanke, vilket innebär att vi inte utgått från att de skillnader som finns i mäns och kvinnors muntliga språkbruk grundar sig i en maktobalans könen emellan. Genom studier av forskning kring mäns och kvinnors språkbruk har vi kunnat lyfta de språkliga skillnader som forskningen identifierat hos män och kvinnor. Dessutom har vi kunnat dra slutsatser kring huruvida dessa språkskillnader påverkar elevers ageranden i skolan. På så sätt kan vår uppsats karaktäriseras som en skillnadsstudie, likt den J. Einarsson och Hultman presenterade år 1984.

DEJA (se teori 2.5) menar att skolan är en del av samhället och de rådande samhällsnormerna påverkar därför skolan. De av samhället givna könsstereotyperna används både medvetet och omedvetet av lärarna då de samspelar med eleverna, vilket medför en ständig generalisering och könsbundna förväntningar. På grund av det ständiga samspelet mellan skola och samhälle har vi tittat på de generella skillnaderna i mäns och kvinnors muntliga språkbruk och om

dessa skillnader syns i skolan. Som beskrivs i teoridelen är det de vuxna som för samhällets normer vidare genom generationer. Därför anser vi att de språkliga skillnaderna som syns i mäns och kvinnors talspråk är representativa för de yngre generationerna och på så vis borde speglas i skolkulturen.

Arbetet med uppsatsen har krävt en mängd generaliseringar och som beskrivs i teoridelen är detta vanligt förekommande inom forskning kring språksociologi. Dessa generaliseringar är dock problematiska eftersom män och kvinnor som grupper är heterogena och avvikande beteenden kan således förekomma. För att upptäcka skillnader i mäns och kvinnors språkbruk krävs därför stora mängder insamlad data (se teori 2.4). Av den anledningen har vi inte genomfört någon egen fältstudie utan istället grundat vår uppsats i tidigare forskning, uppsatsen är således en litteraturstudie.

3.1 Urval

Vår litteraturstudie bygger på forskning som publicerats under 2000-talet. För att besvara våra frågeställningar har vi sökt forskning kring såväl samband mellan språk och kön som samband mellan språk, kön och skola. I våra sökningar har vi använt oss utav söktjänsterna DIVA, Libris och Google Scholar där vi utgått från orden skola, kön, genus, språk, gender, sex, language och school i diverse kombinationer. Det fanns betydligt fler träffar kring språk, kön och skola än enbart kring språk och kön, det vill säga att det var enklare att hitta forskning kring språk och kön i kontexten skola än kring språk och kön utan närmare kontextualisering. En tänkbar förklaring till detta tror vi kan vara den tidigare mängden forskning kring ämnet och att forskare idag därför valt att inrikta sig på de båda könen språkanvändning i en given kontext, såsom i skolan.

I våra sökningar kring språk och kön valde vi till en början att avgränsa oss till nordisk forskning kring mäns och kvinnors talspråk. Då dessa studier var mycket få, vidgade vi vårt avgränsningsområde till att gälla forskning kring sambandet mellan det muntliga språkbruket och kön, oberoende av var studierna genomförts. Även här stötte vi på problem och vi omformade vår avgränsning en sista gång till nutida forskning kring språk och kön, både muntligt och skriftligt språkbruk. Gällande våra sökningar kring språk, kön och skola avgränsade vi oss till en början till forskning där studierna utförts på högstadiet i något av de nordiska länderna. När få sökträffar hittades valde vi att vidga vårt sökområde och fokus blev då hela

grundskolan och gymnasieskolan i de nordiska länderna. Anledningen till att vi i första hand valde forskning från de nordiska länderna är de likheter som torde finnas länderna emellan.

Sökningarna efter forskning från 2000-talet resulterade slutligen i fyra stycken relevanta studier som behandlar sambandet mellan språk och kön samt fem stycken studier som behandlar sambandet mellan språk, kön och skola.

3.1.1 Val av forskning från 2000-talet kring språk och kön

De studier som behandlar språk och kön undersöker hur de manliga och kvinnliga språkbruket karaktäriseras samt hur det mottas i samhället. För att få en nyanserad och rättvis bild av de olika språkbruket valde vi forskning med olika inriktning. Deborah Cameron skriver i artikeln *Gender and language ideologies* från 2003 om en möjlig attitydförändring kring det kvinnliga språkbruket. Vi ansåg att artikeln bidrog till vår undersökning då den uppmärksammar kvinnospråkets status i samhället och på så vis skapar en generell bild av det typiskt kvinnliga språkbruket. Vidare valde vi även att använda oss av Karin Milles avhandling *Kvinnor och män i möte – en samtalsanalytisk studie av interna arbetsmöten* från 2003. Här analyserar Milles de skillnader som sägs finnas mellan det manliga och kvinnliga talspråket. Trots att avhandlingen bygger på studier utförda på interna arbetsmöten ansåg vi att den var representativ för vår uppsats och att de generella dragen i mäns och kvinnors språkbruk borde kunna lyftas från olika kontexter. Även Maria Lindgrens artikel *Kvinnlig konkurrens och manligt skvaller – om genus i utvecklingssamtal mellan chefer och medarbetare*, som bygger på resultatet från hennes avhandling *Utvecklingssamtal mellan chefer och medarbetare. Undersökning av en samtalsstyp i arbetslivet* från 2001, behandlar hur det manliga och kvinnliga talspråket karaktäriseras i arbetslivet. Vi ansåg att denna artikel var representativ för det manliga och kvinnliga språkbruket och att vi genom en analys av resultatet kunde skapa en generell bild av kvinnligt och manligt talspråk. Den sista av de fyra studierna kring sambandet mellan språk och kön är skriven av Matthew L. Newman, Carla J. Groom, Lori D. Handelman och James W. Pennbaker 2008 *Gender Differences in Language Use: An Analysis of 14,000 Text Samples* och behandlar i motsats till de övriga studierna det skrivna språkets skillnader beroende på skribentens kön. Vi valde att använda oss av denna studie på grund av att vi ansåg att den fördjupade våra kunskaper kring språkanvändandet och att den visar på hur djupt rotade de rådande könsstereotyperna är kring människans språkbruk.

3.1.2 Val av forskning från 2000-talet kring språk, kön och skola

De studier som vi valde till vår litteraturstudie och som behandlar sambandet mellan språk, kön och skola har alla gemensamt att de bygger på intervjuer, enkäter och observationer som i första hand fokuserar på elever. Även lärarintervjuer och observationer av lärares ageranden i klassrummet förekommer. Dessa resultat har vi dock bortsett från.

Den forskning som vi i högst grad anser spegla det syfte som vår uppsats har är Karin Dues avhandling från 2009: *Fysik, lärande, samtal och genus – en studie av gymnasieelevers gruppdiskussioner i fysik*. Vi valde dock att inte fokusera på de ämnesbaserade studierna kring fysik och elevernas användande av fysikkunskaper i gruppdiskussionerna, utan lyfte istället de generella språkliga drag som framkom under studiens gruppdiskussioner och som Due presenterar gruppvis. Vidare använde vi oss av Charlotta Einarssons avhandling *Lärares och elevers interaktion i klassrummet – betydelsen av kön, ålder, ämne och klasstorlek samt lärarens uppfattningar om interaktionen* från 2003, som till största del tar upp interaktionen mellan lärare och elever och hur stor del av samtalet eleverna står för, samt om det finns skillnader mellan könen gällande deltagandet. Detta ämne behandlar även Vibeke Grøver Aukrust i sin studie från 2008: *Boys' and girls' conversational participation across four grade levels in Norwegian classrooms, taking the floor or being given the floor*. Charlotta Einarsson har studerat samspelet mellan lärare och elever i den svenska skolan och Aukrust har studerat samma företeelser i den norska skolan. På grund av att det skiljer fem år mellan Aukrusts och C. Einarssons studier, samt att de båda är utförda i olika länder valde vi att ta med de båda i vår litteraturstudie. Dessutom ger flera liknande resultat en större trovärdighet och en bättre indikation på en specifik företeelse. De två sista forskningstexterna som vi valde att lyfta i vår litteraturstudie är båda utförda av Ann-Sofie Holm, *Relationer i skolan – en studie av femininiteter och maskuliniteter i år 9* (2008) och *Ungdomars syn på kön – nu och då* (2005). Studien som presenterades år 2008 beskriver med hjälp av intervjuer och observationer de könsbundna egenskaper som förekommer hos elever i de berörda skolorna. Den behandlar även huruvida elevernas syn stämmer överens med lärarnas syn och vad som indikeras under observationerna. Holms andra studie är en jämförelse av elevers attityder kring könsbundet agerande från en enkätundersökning genomförd år 1992 och samma enkätundersökning genomförd år 2005. Enkätundersökningarna undersökte huruvida eleverna kunde koppla samman specifika beteenden med de agerandes kön.

4 Bakgrund

Medieforskaren Mary Talbot (refererad i Edlund et al., 2007, s. 58 ff.) menar att det endast skapas stereotypa föreställningar av underordnade grupper i samhället. Följaktligen talas det mer om den kvinnliga samtalsstilen än den manliga. Stereotyper kan sägas bidra till att människor kategoriseras efter samhällets givna normer. Dessa normer står under ständig förändring och könsstereotyperna bör därför inte ses som färdiga konstruktioner. Samhällets könsstereotyper sägs enligt Deborah Cameron (refererad i *ibid.*, s. 58 ff.) självfallet hänga samman med mäns och kvinnors språkbruk. Cameron hävdar att det snarare vore märkligt om språkskillnaderna inte speglade de kulturella olikheterna mellan könen.

4.1 Könsroller i samhället

Den syn på män och kvinnor som idag råder i det svenska samhället grundar sig i den historiska utvecklingen. Redan under antiken lade filosofen Aristoteles (refererad i Edlund et al., 2007, s. 34 ff.) grunden för den västerländska synen på könsroller; kvinnan ansågs vara passiv, irrationell och svårkontrollerad, medan mannen ansågs vara aktiv, ordnad och förnuftig. Ytterligare manliga egenskaper som Aristoteles lyfte var förmågan att söka och förvalta kunskap samt att ge uttryck för sin kreativa sida. Mannen ansågs därför vara mer lämpad att styra samhället än kvinnan. De manliga och kvinnliga egenskaperna ansågs vara varandras motpoler och Aristoteles menade att dessa motpoler kämpade emot varandra vid barnalstrande. Beroende på vilka egenskaper som dominerade föddes en pojke eller flicka.

Under 1800-talet förändrades synen på barnalstrande; mannens och kvinnans skilda egenskaper ansågs inte längre spela någon roll för barnets biologiska kön. Edlund et al. (2007, s. 37) menar dock att de generella egenskaperna som män och kvinnor ansågs besitta var liknande de som presenterades under antiken. På grund av de biologiska förutsättningarna tilldelades männen de mer positiva egenskaper såsom styrka, aktivitet och förnuft, medan kvinnan ansågs vara irrationell, känslostyrd, passiv och svag. Diskussionen kring en yttre påverkan vid identitetbildning tog fart först i slutet på 1900-talet. I denna nya syn låg ett större fokus på det kulturellt betingade delarna i identitetsbildningen.

De egenskaper som tilldelades män och kvinnor under 1800-talet och som presenteras ovan finns enligt Edlund et al. (*ibid.*, s. 38) idag kvar om än något ifrågasatta. Identitet kopplat till kön anses idag vara en socialt meningsskapande process som fortgår livet ut med ständig påverkan från omvärlden och dess förväntningar. Redan vid barnets födelse, och genom hela

livet, påverkas barnet av de könsstereotyper som förekommer i samhället. Individens identitetsutveckling influeras i hög grad av hur omgivningen bemöter specifika beteenden. De som agerar efter de uttalade och outtalade könsstereotyper som finns i dagens samhälle uppmuntras i högre grad än de som bryter mot stereotyperna. J. Einarsson och Hultman (1984, s. 36) menar dock att en maskulin kvinna accepteras i högre grad än en feminin man. Edlund et al. (2007, s. 38) påpekar att varje individ har en egen vilja och möjlighet att utföra en mängd egna val, vilket medför att de könsstereotyper som finns i samhället ständigt omformas och utmanas.

J. Einarsson och Hultman (1984, s. 14 ff.) menar att identitetsutveckling i stor utsträckning är beroende av en känsla av könstillhörighet och att barn redan i tidig ålder har en press på sig att uppträda på ett sätt som passar in under stereotyperna *fina flickor* eller *duktiga pojkar*. Kritik har riktats mot skolan som anses göra allt för lite för att undvika de av samhället skapade könsrollerna och att uppmuntra barnen till att verka utanför de givna normerna. J. Einarsson och Hultman (ibid., s. 53) påpekar dock att barn som för första gången kommer till skolan inte är några blanka blad utan tidigare intryck. Snarare är det så att barnen redan har lyckats identifiera fragment av könsrollerna vid interaktionen med sina föräldrar och andra närvarande individer. Barnen kan till exempel med hjälp av andra individers tilltal urskilja vad som förväntas av dem.

4.2 Tidiga 1900-talets forskning kring språk och kön

Skillnader i mäns och kvinnors språkbruk har studerats under hela 1900-talet. Edlund et al. (2007, s.60 ff.) skriver att den tidiga forskningen i huvudsak belyste två markanta skillnader; att kvinnor talade mer än män och att innehållet i kvinnans tal ofta ansågs vara irrelevant. Gustav Cederschiöld och Axel Lindqvist (refererade i Edlund et al., 2007, s. 60ff.), båda professorer, var två av det tidiga 1900-talets forskare som förklarade kvinnors stora talflöde med hennes inneboende känsliga natur. De ansåg att skillnaderna i mäns och kvinnors muntliga språkbruk hade sin grund i det biologiska könet. Lindqvist hävdade även att språket konstruerats av mannen och således var gynnsamt för honom. Både Cederschiöld och Lindqvist (refererade i ibid., s. 60 ff.) beskrev i början av 1900-talet det kvinnliga talspråket som pladdrande, impulsivt och förhastat i jämförelse med det manliga talspråket. Dessa egenskaper fann även den samtida danske lingvisten Otto Jespersen (refererad i ibid., s. 60 ff.) i sina studier. Han studerade främst skillnader mellan mäns och kvinnors ordförråd, uttal och talhastighet, och urskilde samma säregenheter som Lindqvist och Cederschiöld. Jespersen (refererad i ibid., s.

60 ff.) förklarade, i motsats Lindqvist och Cederschiöld, inte skillnaderna i det muntliga språkbruket med det biologiska könet, utan snarare som en konsekvens av arbetsfördelningen i samhället. Med hjälp av de icke biologiska förklaringarna kom han till insikt om att de dåvarande skillnaderna mellan mäns och kvinnors språkbruk låg i en parallell förändring med samhällets utveckling.

4.3 Sena 1900-talets forskning kring språk och kön

Under 1980-talet utfördes de första samtalsstudierna i Sverige, vilka Kerstin Nordenstam presenterar i boken *Genusperspektiv på språk* från 2003, som fokuserade på skillnader i mäns och kvinnors muntliga språkbruk. Samtalsanalysen visade att kvinnorna i högre grad än män backade upp och engagerade sig i det rådande samtalet, samt att kvinnorna snabbare växlade ämnen och talade med kortare meningar. Det kvinnliga språkbruket utstrålade även en vilja till samarbete. 1998 genomförde Kerstin Nordenstam (2003, s. 36 f.) en studie av kvinnors och mäns språkbruk i Sverige, där hon undersökte samtal i homogena grupper, det vill säga grupperingar bestående av enbart kvinnor eller män. Här framkom redan vid urvalet av undersökningsgrupper att kvinnogrupper var mer lättillgängliga än mansgrupper. Nordenstam (ibid., s. 36 f.) förklarade detta beteende med skillnader i mäns och kvinnors sätt att umgås. Generellt sett umgås kvinnor med samtalet som en central del, medan män snarare umgås kring en gemensam aktivitet. Kvinnor sades därför generellt tala mer än män och dessutom visade sig kvinnornas samtal pågå under en längre tid än männens. Vidare visade Nordenstams studie från 1998 att samtalsämnen hos mans- och kvinnogrupperingarna skilde sig åt. Kvinnorna tenderade att tala om andra människor som en bekräftelse på deras intresse för andra relationer, därför har kvinnosamtalet ofta kategoriserats som skvaller. Det manliga samtalet karaktäriserades snarare av ett intresse kring sakfrågor, händelser och redogörelser av fakta. Nordenstam (ibid., s. 36 f.) påpekade dock att det typiska kvinnospråket endast förekom i homogena kvinnogrupper och att språkbruket anpassades något vid heterogena grupperingar, det vill säga grupperingar bestående av både män och kvinnor.

1996 genomförde Jennifer Coates (refererad i ibid., s. 36 f.) en studie i England kring mäns och kvinnors muntliga språkbruk. Här framkom kvinnors goda förmåga att genom sitt språkbruk konstruera vänskap och bevara sociala relationer, samt att kvinnor i samtal samarbetar med varandra för att skapa en gemensam betydelse av samtalet. Till skillnad från männen talade inte kvinnorna i undersökningen för att ta kontroll över samtalet utan snarare för att skapa en deltagande samhörighetskänsla. Även kvinnornas och männens samtalsämnen visade

sig vara skilda i Coates studie (refererad i *ibid.*, s. 36 f.), där kvinnornas samtal i hög grad karakteriserades av berättelser och utbyten av egna erfarenheter.

Inom feministisk språkvetenskap ses ofta det manliga och det kvinnliga språkbruket som varandras motsatser. Under 1990-talet arbetade språkforskarna Deborah Cameron och Mary Talbot fram tesen om att mannen generellt sett anses sträva efter en distans i samtalet samtidigt som kvinnan anses sträva efter en samhörighet. I *Gender stereotypes: reproduction and challenge* av Mary Talbot (2003, s. 475) presenteras följande lista som beskriver de skillnader som, enligt Cameron och Talbot, sägs finnas mellan mäns och kvinnors språkbruk:

<u>Kvinna</u>	<u>Man</u>
Närhet - Samhörighet	Distans - Kontroll
Medkännande	Problemlösande
Relationsbyggande	Rapporterande
Lyssnande	Föreläsande
Privat	Offentlig
Samhörighetsskapande	Statusmarkerande
Stödjande	Motsättande
Förtrolig	Oberoende

Kerstin Nordenstam (1998) lyfter ytterligare schablonartade egenskaper som tillskrivits det kvinnliga språkbruket. Kvinnor sades i hög grad tala mycket, tala i munnen på varandra, tala strunt och skvallra. Alla dessa egenskaper har en negativ bibetydelse och således klingar kvinnospråket sämre än mansspråket. Studier har på senare tid visat att dessa schablonbilder bör ifrågasättas och att kvinnospråket snarare bör ses som någonting positivt eftersom det visar på en förmåga att hålla många bollar i luften samtidigt. Nordenstam (*ibid.*) påpekar att det kvinnliga talspråket uppfattas som ostrukturerat men är välorganiserat och har tydliga regler för de inblandade.

Robin Lakoff (refererad i Edlund et al., 2007, s. 67 f.) lyfte i mitten av 1970-talet kvinnans artighet som en av de största skillnaderna från det manliga språkbruket. Hon menade att artigheten ligger till grund för kvinnans underlägsna ställning i samhället. Bland de redan nämnda stereotyperna av kvinnors språkbruk finns det gemensamma draget att de alla på ett eller annat sätt kan kopplas samman med artighet. Lakoff hävdade att kvinnan på grund av sin artighet inte var lämpad för att framföra sina åsikter i offentligheten, där offensiva egenskaper värdesätts.

4.4 Sena 1900-talets forskning kring språk, kön och skola

Edlund et al. (2007, s. 100) skriver att forskning kring språkbruk i skolan till största delen har fokuserat på samtalet mellan lärare och elever, det vill säga på katederundervisning. Vidare menar J. Einarsson och Hultman (1984, s. 71) att en pragmatisk beskrivning används vid studier av hur språket används i klassrummet, med syftet att beskriva olika handlingar utifrån ett språkligt agerande. En av Sveriges mest omtalade studier kring språk, kön och skola resulterade bland annat i boken *God morgon pojkar och flickor – om språk och kön i skolan*, skriven av J. Einarssons och Hultmans (1984), där en mängd studier av klassrumssamtalet presenteras.

J. Einarsson & Hultman (ibid., s. 82 f.) undersökte bland annat talaktiviteten i klassrummet i årskurs fem. De kunde vid studiens avklarande konstatera att läraren stod för två tredjedelar av det muntliga språkanvändandet i klassrummet. Den resterade tredjedelen av talutrymmet upptogs till två tredjedelar av pojkar och en tredjedel av flickor. Vidare kunde även konstateras att flickornas talaktivitet till störst del bestod av reproduktion i olika former, till exempel uppläsning av en arbetsuppgift. J. Einarsson & Hultman (ibid., s. 82 f.) påpekade att talaktiviteten skilde sig mycket mellan eleverna och även inom könsgrupperna. I varje klass fanns de elever som tog den största delen av talutrymmet, i hög grad pojkar, och de elever som näst intill gick igenom skolan utan att tala, i hög grad flickor.

Vidare lyfter J. Einarsson & Hultman (ibid., s. 175 ff.) en undersökning som genomfördes i årskurs fem och som resulterade i en insikt om att pojkar i hög grad använde sitt talutrymme i klassrummet till att vidga de av läraren valda ämnen. Vilket innebar att pojkar i högre grad än flickor lyfte in nya ämnen i rådande klassrumsdiskussioner, ämnen som de ansåg vara mer intressanta. Flickor höll sig i högre grad till det av läraren angivna ämnet och lärare gav därför ordet till flickor då de inte önskade utsvävningar likt de pojkar bidrog med. J. Einarsson & Hultman (ibid., s. 175 ff.) kunde efter sina klassrumsobservationer även konstatera att den generella längden på de muntliga kommentarer som pojkar och flickor lämnade i klassrummet var lika varandra, oberoende av om det var en pojke eller flicka som yttrade sig. Skillnaderna i talutrymmet i klassrummet låg således i hur ofta de båda grupperna uttalade sig och inte hur länge de talade.

J. Einarsson & Hultman (ibid., s. 195) undersökte även elevernas interaktion i klassrummet då de blivit tilldelade en uppgift. Resultatet visade att pojkarna i högre grad än flickorna ställde

frågor kring uppgiften, hur den skulle utföras och vad den skulle innehålla, även om instruktionerna var tydliga. Flickorna ställde generellt sett färre frågor och hjälpte snarare läraren att strukturera upp arbetet. Alla de undersökningar som J. Einarsson & Hultman presenterar i sin bok *Godmorgon pojkar och flickor – om språk och kön i skolan* (ibid., s. 199) pekar på att flickor ses som problemfria, vänliga, skolmotiverade, lydiga och trevliga, medan pojkarna ses som aggressiva och bråkiga.

Charlotta Einarsson och Kjell Granström (refererade i Edlund et al., 2007, s. 100 ff.) har i sina studier konstaterat att lärare uppmärksammar och bemöter eleverna beroende på elevernas kön. I Lgr 11 av Skolverket (2011, s.7) står det dock att alla elever ska få likvärdig skolgång oberoende av bland annat kön, vilket innebär att elevens kön inte ska ha någon betydelse för lärarnas bemötanden av honom eller henne. Utöver Skolverkets läroplan styrs lärare och elever mer eller mindre även av en dold läroplan. Den dolda läroplanen beskrivs i Edlunds, Ersons och Milles bok *Språk och kön* (2007, s. 102) enligt följande: ... *eleverna ska kunna arbeta individuellt, vara uppmärksamma, vänta, kontrollera sig motoriskt och verbalt, undertrycka sina egna erfarenheter och underordna sig lärarens auktoritet*. Hultman (1990) konstaterade efter en genomförd undersökning att den dolda läroplanen tillämpades olika beroende på elevernas kön. Pojkarna fick i skolan lära sig att ingen ifrågasatte det som de sagt och att deras egna erfarenheter var viktiga. Flickorna reglerades hårdare av den dolda läroplanen och de tillrättavisades så fort de bröt mot den, de fick därför inte samma erfarenheter av den typ av språklig interaktion som skapar förtroende och makt i samhället som pojkar fick. Hultman (ibid.) hävdade att skolan på så vis förbereder pojkarna i högre grad än flickorna på ett liv i det offentliga samhället.

Den skiljande auktoriteten och skillnaderna i talutrymme i klassrummet intresserade även grundskoleläraren Gunilla Molloy, som i slutet på 1900-talet genomförde ett försök att dela ordet lika mellan pojkar och flickor. Molloy (1990) hade noterat att hon fördelade ordet ojämnt mellan flickor och pojkar i de klasser som hon undervisade. Därför utförde hon ett försök att ge pojkar och flickor varannan fråga och på så vis dela elevernas talutrymme i klassrummet lika. Försöket resulterade dock inte i några positiva bemötanden från eleverna, såväl pojkarna som flickorna protesterade. Pojkarna menade att flickorna nu favoriserades och tilldelades ordet i högre grad, därför konsulterade pojkarna varandra då de väl fick ordet. Vidare agerade pojkarna sämre mot flickorna, de vägrade bland annat att samtala med dem, vilket ledde till att även flickorna protesterade mot Molloy's försök till en jämlik talfördelning.

Molloy funderade kring flickornas identitetssökande och om relationen till pojkarna i klassen var viktigare än att framföra sina kunskaper.

5 Undersökning

I undersökningen redogörs för de valda forskningsresultaten från 2000-talet och huruvida de bekräftar eller dementerar de forskningsresultat som uppkom under 1900-talet och som presenteras i bakgrunden. De olika forskningsresultaten är separerade från varandra och står under underrubrikerna *5.1 Språk och kön* och *5.2 Språk, kön och skola*.

5.1 Språk och kön

5.1.1 Deborah Cameron: Gender and language ideologies

Deborah Cameron undersökte år 2003 hur kvinnspråket framställdes i fyra korta texter av varierande genrer, vilket presenteras i artikeln *Gender and language ideologies*. Genom en analys av hur kvinnspråket framställs i de valda texterna kunde Cameron se en förändrad attityd kring det kvinnliga språkbruket. Två av de valda texterna behandlar kvinnans språk i det sociala samspelet. De båda texterna är hämtade från det brittiska telekomföretaget British Transcom och uppmanar männen till en öppen dialog. British Transcom menade att människan endast kan lära känna sig själv och andra genom att emotionellt delta i samtal och att kvinnspråket redan karaktäriseras av detta. Ytterligare ett textexempel som Cameron lyfte var en sammanfattning av en intervju med en chef på ett callcenter. Denne påpekade att företaget hellre anställer kvinnor då de med sitt tal utstrålar sympati och samhörighet, vilket gynnar företaget. Det sista textexemplet som Cameron analyserar är en utredning kring hur elevernas prestationer i skolan ska öka. Här påpekas att pojkar i högre grad avbryter, stör och ifrågasätter under lektionen och att detta inte gynnar deras kunskapsinhämtande. Istället upphöjs flickornas förmåga att ta instruktioner och lyfta varandra som det vinnande konceptet (Cameron, 2003).

Genom att lyfta de fyra textexemplen och kvinnspråkets position kom Cameron fram till att i det nuvarande senmoderna samhället har det skett en förskjutning av de tidigare språkliga särigheterna hos kvinnor och män. Kvinnans språkbruk ses inte längre som en nackdel utan snarare som någonting eftersträvansvärt, där främst den empatiska och artiga förmågan värdesätts. Uppsvinget av det kvinnliga språkbruket syns enligt Cameron i större framgång i skolan, högre uppsatta positioner inom arbetslivet och ett allmänt lyckligare liv. Deborah Came-

ron påstår att attitydförändringarna kring kvinnors och mäns språkbruk borde tala för ett enhetligt språkbruk oberoende av kön. Men det är snarare så att dessa attitydförändringar bekräftar de skillnader som finns i mäns och kvinnors språkbruk. (ibid.).

Resultatet som visas i Camerons undersökning tyder på en förändrad attityd kring kvinnan, hennes egenskaper och muntliga språkbruk. Den västerländska synen på könsroller grundar sig i Aristoteles tankar kring manligt och kvinnligt agerande, dessa tankar har med tiden utvecklats och anpassats efter det rådande samhället (se bakgrund 4.1). Camerons undersökning visar att de kvinnliga egenskaperna är mer accepterade idag än under Aristoteles tid. De rådande könsstereotyperna i samhället påverkar även synen på det manliga och kvinnliga språkbruket. Redan på det tidiga 1900-talet karakteriserade Cederschiöld, Lindkvist och Jespersen det kvinnliga språkbruket som pratsjukt och irrelevant. Ytterligare säregenheter i det kvinnliga talspråket som lyftes under 1900-talet är engagemang, välvilja och understöd, vilket enligt Nordenstam och Coates syns i kvinnors sätt att umgås. Vidare lyfte även Cameron och Talbot närheten och samhörigheten i kvinnans tal som motsats till mannens distans och kontroll. Dessa nyligen nämnda egenskaper i det kvinnliga talspråket har länge betraktats som karaktärslösa och ansetts vara ett problem i kvinnans positionsskapande. Lakoff menade att karaktärsdragen i det kvinnliga språkbruket alla genererar en artighet och att denna artighet inte passar sig i dagens samhälle (se bakgrund 4.3). Som Camerons forskning, från 2003, visar har den generella attityden kring kvinnors muntliga språkbruk genomgått en förändring. I samtliga textexempel som Cameron lyfter anses kvinnans samhörighetsskapande, engagemang, välvilja, artighet och pratsamhet vara positiva egenskaper som främjar utvecklingen inom de givna områdena: socialt liv, arbetsliv och skola.

5.1.2 Karin Milles: En samtalsanalytisk studie av interna arbetsmöten

År 2003 gav Karin Milles ut sin avhandling *Kvinnor och män i möte. En samtalsanalytisk studie av interna arbetsmöten*. Avhandlingen har sin utgångspunkt de manliga och kvinnliga skillnader som sägs finnas i det muntliga språkbruket. Syftet med avhandlingen var bland annat att undersöka könsordningen i de språkliga interaktionerna under interna arbetsmöten. Milles bygger sin avhandling på observationer och analyser av de samtal som förekommer i fem olika grupperingar på interna arbetsmöten. Hon har i sin undersökning studerat mäns och kvinnors interaktion med varandra och om skillnader finns i fråga om antal ord som yttras, antal turer, antal ord per tur, antal turer som uppmanar till respons, antal misslyckade turer, antal givna uppbackningar och antal mottagna uppbackningar (Milles, 2003).

I fyra av Milles valda observationsområden syntes endast en liten skillnad mellan män och kvinnor, skillnaden var dock inte signifikant. De områden som inte visade på någon skillnad beroende på den talandes kön var antal ord som yttras, antal turer, antal ord per turer och antalet mottagna uppbackningar. I de övriga tre observationsområdena syntes dock en signifikant skillnad mellan de deltagande männen och kvinnorna. Kvinnorna var de som stod för flest antal misslyckade turer, antal givna uppbackningar och antal turer som uppmanade till respons. Milles resultat visar dock på att variationer förekom i de fem olika grupperingarna och att det signifikanta resultatet baserades på mätvärdenas medelvärde (ibid.).

Cameron, Talbot, Nordenstam och Coates lyfte alla välvilja, samhörighetsskapande, engagemang, responsgivande som egenskaper i det kvinnliga talspråket (se bakgrund 4.3). Alla dessa egenskaper bekräftas i Milles avhandling där kvinnor i högre grad än män backar upp de övriga deltagarna i mötessituationen och även är de som uppmanar andra till deltagande i samtalet. Vad som dock skiljer sig från tidigare forskning är Milles resultat kring antalet sagda ord och antal yttranden kopplat till deltagarnas kön. Kerstin Nordenstam visade genom studier på att kvinnor i slutna sällskap generellt sett talade mer än män i slutna sällskap. Lakoff påpekade att det kvinnliga språkbruket inte är lämpat i det offentliga sammanhanget då snarare männen dominerade (se bakgrund 4.3). Milles studie visar inte på någon skillnad i antal sagda ord eller antal yttranden beroende av kön. Vad avhandlingen dock visar var att kvinnorna i högre grad än männen stod för de misslyckade turerna, det vill säga de som inte skattades högt av övriga deltagare. Detta kan anses vara ett belägg för Cederschiölds, Lindqvists och Jespersens antaganden om att kvinnors tal saknar innebörd och således anses vara irrelevant (se bakgrund 4.2), men det skulle också kunna vara ett tecken på männens långvariga maktposition.

5.1.3 Maria Lindgren: Kvinnlig konkurrens och manligt skvaller

Maria Lindgren skrev år 2006 artikeln *Kvinnlig konkurrens och manligt skvaller. Om genus i utvecklingssamtal mellan chefer och medarbetare*. Artikeln bygger på hennes avhandling *Utvecklingssamtal mellan chefer och medarbetare. Undersökning av en samtalstyp i arbetslivet* från 2001. Vad som Maria Lindgren inte tog upp i sin avhandling var relationen mellan språkbruket och könen på de medverkande i undersökningen, detta lyfter hon istället i artikeln från 2006. Lindgren utgick från de stereotyper som finns kring mäns och kvinnors muntliga språkbruk och huruvida de kan implementeras i de samtalsanalyser som hon genomförde i sin

avhandling. De schabloner kring kvinnligt och manligt språkbruk som undersöktes är fakta eller skvaller, sammanträde eller syjunta, konkurrens eller stöd och dialogisk eller monologisk stil (Lindgren, 2006).

Undersökningen visade på att monologiska och dialogiska drag fanns hos alla deltagare i undersökningen, inte enbart hos män eller kvinnor. Det gick endast att utläsa ett större dialogiskt intresse hos cheferna som samtliga genom frågeställningar bjöd in till samtal. Alla chefer styrde utvecklingssamtalen, oavsett om det var en man eller en kvinna, och därför var de sammanträdeslika. Även uppbackningarna och responsen på de andras uttalanden fördelades jämt oberoende av deltagarnas kön. De flesta uppbackningarna var stödjande och uppmuntande men även påskyndande uppbackningar förekom, dock utan könsskillnader. När det gäller uppbackningar som tydde på konkurrens var dessa tio gånger vanligare förekommande hos kvinnorna, de förekom dock i mycket liten grad. I de fall som skvaller förekom under utvecklingssamtalen var det främst i samtal bestående av manliga deltagare. Skvallret representerade såväl kvinnliga samtalsämnen som personer och relationer, som manliga samtalsämnen såsom saker och händelser (ibid.).

Lindgrens artikel visar ett varierande resultat i fråga om de från 1900-talet givna stereotyperna kring mäns och kvinnors språkbruk. Resultatet kring ett monologiskt och dialogiskt språkbruk samt syjunta och sammanträde visar inte på några skillnader beroende av språkbrukarnas kön. Av den tidigare forskningen att döma borde det förekommit en förskjutning där kvinnorna stod för det dialogiska och männen för det monologiska, eftersom de kvinnliga språkegenskaperna (se bakgrund 4.3) signalerar ett samarbete och de manliga ett distanstagande. Samma skillnad borde förekomma i fråga om samtalsstil, syjunta/sammanträde. Nordenstam (se bakgrund 4.3) påpekade att kvinnor i större utsträckning än män talade i mun på varandra, talade mycket och om olika saker samtidigt, hon påpekade dock att det för kvinnorna är strukturerat och ordnat. Därför borde kvinnorna stå för ett friare samtal än männen, vilket inte Lindgrens studie visar. Ytterligare avvikande beteenden i mäns och kvinnors språkbruk som Lindgrens studie resulterade i finns i kategorin fakta/skvaller. Nordenstam menade att kvinnors intresse för relationer och andra människor medförde att deras samtalsämnen ansågs vara skvaller (se bakgrund 4.3). Männens intressen för saker och händelser borde således resultera i ett mer rapporterande och föreläsande språkanvändande. Lindgrens studie visar dock motsatta förhållanden, det är männen som skvallrar i högre grad än kvinnorna. Vidare visar även Lindgrens resultat ett avvikande beteende hos kvinnorna och männen gällande konkurrens.

Cameron, Talbot och Coates presenterade säregenheter i det manliga och kvinnliga språkbruket som generellt kan anses visa konkurrens eller samhörighetsskapande. De kvinnliga språkegenenskaperna såsom stödjande, samhörighetsskapande och medkännande signalerar en närhet och samhörighet, medan de manliga språkegenenskaperna rapporterande, motsättande, statusmarkerande och föreläsande snarare signalerar en konkurrens (se bakgrund 4.3). Lindgrens studie visar dock på att kvinnor i högre grad är benägna att konkurrera med varandra, än männen.

5.1.4 Matthew L. Neman et al.: Gender Differences in Language Use

År 2008 publicerades studien *Gender Differences in Language Use: An Analysis of 14,000 Text Samples* av Matthew L. Newman, Carla J. Groom, Lori D. Handelman och James W. Pennebaker, vars syfte var att studera om män och kvinnor använder det skrivna språket olika. För att besvara frågeställningen och uppfylla syftet studerades 14 000 texter från 70 separata studier under 22 år (Newman, et.al., 2008).

Det sammanfattande resultatet av studien visade att det fanns skillnader i mäns och kvinnors skriftspråk. Kvinnor använde i högre grad än män ord som kan relateras till psykologiska och sociala processer, de refererade även mer till hemmet. Texter skrivna av kvinnor innehöll även mer pronomen, relationsbyggande ord och verb än texter skrivna av män. Vad som karaktäriserade de manliga texterna var framför allt att de till största delen handlade om personliga ämnen och istället fokuserade på objektsegenskaper, aktuella frågor betonades i högre grad. Vidare innehöll de texter skrivna av män generellt sett längre ord än de texter som var skrivna av kvinnor (ibid.).

Resultatet som Newman et al. kom fram till i sin studie stämmer överens med tidigare forskning i fråga om kvinnors muntliga språkbruk, främst i fråga om kvinnors intressen kring andra relationer och hur detta intresse påverkar deras språkbruk. Newmans et al. resultat visar på att kvinnorna använder sig av en mängd relationsskapande ord och även pronomen i de skrivna texterna. Dessa ord kan anses spegla kvinnors generella intressen för andra individer och relationer (se bakgrund 4.3). Vidare visade studien även att kvinnor generellt sett behandlade ämnen som berör hemmet i högre grad än männen, vilket stämmer överens med Jespersens teori från 1920-talet om arbetsfördelningens påverkan på språkbruket (se bakgrund 4.2). De manliga texterna visade sig i Newmans et al. studie i mångt och mycket vara opersonliga och objektsfixerade. Även här kan de generella dragen kring mäns muntliga språkanvändande im-

plementeras, då de ofta bygger samtal kring saker och händelser samt är rapporterande och föreläsande (se bakgrund 4.3).

5.2 Språk, kön och skola

5.2.1 Charlotta Einarsson: Lärares och elevers interaktion i klassrummet

År 2003 publicerades Charlotta Einarssons doktorsavhandling *Lärares och elevers interaktion i klassrummet. Betydelsen av kön, ålder, ämne och klasstorlek samt lärarens uppfattningar om interaktionen*. Avhandlingen bygger på 58 stycken klassrumsobservationer utspridda i grundskolans alla åldrar och även intervjuer med berörda lärare. Syftet med C. Einarssons avhandling var att redogöra för hur klassrumsinteraktionen mellan lärare och elever påverkas av faktorer som kön, ålder, undervisningsämne och gruppstorlek (C. Einarsson, 2003.).

Klassrumsobservationerna som genomfördes resulterade i en insikt om att pojkar generellt sett hade en större kontakt med läraren och därför hade en dominerande roll i klassrummet. Skillnaderna mellan pojkars och flickors kontakt med läraren ökade dock från mellanstadiet till högstadiet. Resultatet av C. Einarssons avhandling visade att elevernas talutrymme i klassrummet generellt fördelades med 56 % till pojkarna och 44 % till flickorna. Vid intervjuer med lärare framkom uppfattningen om att pojkarna i högre grad än flickorna tog för sig av talutrymmet i klassrummet, ett beteende som många lärare uppfattat ökat de senaste åren. Lärarna förklarade pojkarnas utåtriktade beteende som ett resultat av deras sena mognad. De påpekade också att det inte gick att generalisera alla flickor som tystlåtna, att det förekom flickor vars beteenden skulle kategoriseras som pojkaktiga, det vill säga att de tog för sig i klassrummet (ibid.).

C. Einarssons studie visade såväl likheter som olikheter med tidigare forskning kring sambanden mellan språk, kön och skola. J. Einarsson och Hultman visade med sin forskning att elevernas talutrymme i klassrummet fördelades med två tredjedelar till pojkar och en tredjedel till flickor (se bakgrund 4.4). Även C. Einarssons studie visade på en dominans av pojkarna gällande det utnyttjade talutrymmet i klassrummet men skillnaden var dock inte lika stor som den J. Einarsson och Hultman presenterade 1984. C. Einarssons studie visade en minskad klyfta mellan pojkar och flickor gällande hur stor del av talutrymmet de tar del av. Denna minskade klyfta stämmer dock inte överrens med av C. Einarsson presenterade lärarobservationer kring ett ökat platstagande av pojkar i jämförelse med tidigare. Ytterligare likheter mellan C. Einarssons forskning och J. Einarssons och Hultmans forskning är att de båda resulterat

i en insikt om att både pojkar och flickor avviker från det generella beteendet och de generella normerna gällande talfördelningen mellan elever. Vilket innebär att det finns pratglada flickor och tystlåtna pojkar.

5.2.2 Vibeke Grøver Aukrust: Boys' and girls' conversational participation in Norwegian classrooms

Tidsskriften *Gender and Education* publicerade år 2008 Vibeke Grøver Aukrusts studie *Boys' and girls' conversational participation across four grade levels in Norwegian classrooms, taking the floor or being given the floor*. Studien bygger på videoinspelade observationer i 26 klasser runt om i Norge, där eleverna muntligen deltog minst 20 minuter per lektionstillfälle. Vibeke Grøver Aukrusts syfte var att undersöka pojkars och flickors talutrymme i norska skolor samt i vilken grad de själva tog ordet eller blev tilldelade det (Aukrust, 2008).

Resultatet av undersökningen visade att flickorna stod för 39 % av uttalandena och pojkarna för 61 %. Elevuttalandena stod för endast 36,7 % av de totala uttalandena på lektionerna och således fyllde läraren det resterande talutrymmet. Vidare visade studien att skillnaderna mellan pojkars och flickors muntliga deltagande i klassrummet ökade desto längre upp i grundskolan de kommer. Vibeke Grøver Aukrusts påpekade dock att nyligen presenterade siffror var ett medelvärde av alla de deltagande klasserna och att varierande resultat således förekom. Studien visade även att flickor generellt sett yttrade sig då de blivit tilldelade ordet av läraren, medan pojkar i högre grad tog initiativ till ordet (ibid.).

Vibeke Grøver Aukrusts forskning stämmer överrens med J. Einarssons och Hultmans forskning från 1984 i fråga om fördelningen av talutrymmet i klassrummet mellan lärare och elever (se bakgrund 4.4). De båda forskningsresultaten visar att lärare står för ungefär två tredjedelar av den totala talmängden och att eleverna delar på resterande tredjedel. Dock skiljer sig Aukrusts forskningsresultat från J. Einarssons och Hultmans resultat i fråga om hur elevernas talutrymme fördelas mellan pojkar och flickor i klassen (se bakgrund 4.4). Aukrust studie visar, vid jämförelse med J. Einarssons och Hultmans resultat, en minskad klyfta mellan pojkars och flickors talutrymme i klassrummet. Ytterligare likheter mellan Aukrusts forskningsresultat och J. Einarssons och Hultmans resultat ligger i de tillfällen som pojkar och flickor talar. Aukrust studie visar att pojkar i högre grad än flickor tar ordet själva och förvaltar det medan flickorna i högre grad än pojkarna blir tilldelade ordet av läraren. J. Einarssons och Hultmans forskning från 1984 visar också ett skiljande mönster i situationer då pojkar och flickor talar,

pojkar talar oftare på eget initiativ och bidrar med nya ämnen vid klassrumsdiskussioner då flickor snarare reproducerar fakta och håller sig till det läraren frågat om (se bakgrund 4.4).

5.2.3 Ann-Sofie Holm: En studie av femininiteter och maskuliniteter i år 9

År 2008 publicerade Göteborgs universitet Ann-Sofie Holms avhandling *Relationer i skolan. En studie av femininiteter och maskuliniteter i år 9*. Avhandlingen bygger på intervjuer och observationer av elever i årskurs 9, i två olika klasser på två olika skolor. Holms syfte var att studera hur femininiteter och maskuliniteter, det vill säga hur typiska kvinnliga och manliga drag, framträder i skolan (Holm, 2008).

Resultatet som framkom vid elevintervjuerna och klassrumsobservationerna stämde inte överens med varandra. Holm förklarade detta med att eleverna vid intervjuer beskrev det allmänna och främst det som sker på fritiden, men klassrumsobservationerna studerade en annan kontext. Fickorna beskrevs av såväl elever som lärare generellt som lugnare än pojkarna, vilket dock inte klassrumsobservationerna visade. Även elevernas språkliga ageranden sades skilja sig åt beroende på kön. Eleverna påpekade vid intervjuerna att pojkar och flickor talar olika och även talar om olika saker, därför upplever de en svårighet i att tala om vad som helst med en person av det motsatta könet. Lärare fann också skillnader i pojkars och flickors språkbruk. Flickor ansågs generellt tala mindre än pojkarna, vilket en del lärare upplevde som problematiskt då de inte tillförde någonting i klassrummet. Holms avhandling visade även att det fanns flickor som tog mer av talutrymmet i klassrummet. Lärarna uppfattade dessa flickor som svårare än de pratglada pojkarna då deras attityd ansågs vara bristfällig, de betraktades som uppkäftiga. Holm förklarade denna inställning till pratglada flickor som ett resultat av motsättningar i lärares förväntningar på flickors ageranden (ibid.).

Den generella attityden till att flickor talar mindre än pojkar i klassrummet som framkom vid såväl lärarintervjuer som elevintervjuer stämmer överens med J. Einarssons och Hultmans forskningsresultat från 1984 (se bakgrund 4.4). Dock påpekar Holm att hennes observationer av klassrumsinteraktionen inte stämmer överens med denna attityd och att det inte syntes någon markant skillnad mellan pojkars och flickors talutrymme i klassrummet. Holms resultat visar trots den minimala skillnaden mellan pojkars och flickors platsstagande i klassrummet att lärare i högre grad accepterar pratiga pojkar än pratiga flickor. Detta resultat visar att Hultmans forskning kring implementeringen av den dolda läroplanen i skolan fortfarande är gällande (se bakgrund 4.4). Både Hultmans forskning från 1990 och Holms forskning från 2008 pekar på att den dolda läroplanen praktiseras olika beroenden på elevernas kön och att

det generellt finns ett större tålamod med pojkar som pratar mycket och på så sätt bryter mot den dolda läroplanen. Vidare visar Holms elevintervjuer kring elevernas samtalsämnen ett överrensstämmande med de skiljande samtalsämnen hos kvinnor och män som Nordenstam presenterade 1998 (se bakgrund 4.3). Eleverna uppfattar det som svårt att tala om samma saker med personer av det motsatta könet, i jämförelse med samtal med personer av samma kön.

5.2.4 Karin Due: En studie av gymnasieelevers gruppdiskussioner i fysik

Karin Due gav år 2009 ut sin avhandling *Fysik, lärande, samtal och genus. En studie av gymnasieelevers gruppdiskussioner i fysik*. Avhandlingen bygger på 44 gruppdiskussioner och 15 elevintervjuer av elever som studerar fysik på gymnasiet. Syftet var att lyfta hur elever inhämtar kunskap genom gruppdiskussion och hur diskussionerna avspeglar deras kunskapsnivå och könstillhörighet (Due, 2009).

Dues avhandling resulterade i en insikt om hur pojkar och flickor agerar då de tillsammans ska utföra en uppgift. Generellt sett gick det att säga att pojkar och flickor i denna studie talade lika mycket men att det vid heterogena grupper, bestående av både pojkar och flickor, ofta var en pojke som dominerade. Två av de presenterade grupperna var homogena, där den ena bestod av fyra pojkar och den andra av fyra flickor. Pojkgruppen karaktäriserades av en självutnämnd ledare, ett ständigt tävlande om ordet och de rätta åsikterna, ett starkt ifrågasättande, ett högljutt resonerande och även en nonchalans kring slutresultatet. Flickgruppen karaktäriserades av ett gott samarbete med ett delat talutrymme och en respons på varandras uttalanden, de arbetade koncentrerat för att nå ett bra resultat. Vidare visade flickorna i den homogena grupperingen också en rädsla för konflikter och de ifrågasatte därför sällan varandras åsikter. Due presenterade i sitt resultat ytterligare tre grupperingar som i detta fall var heterogena. Två av grupperna karaktäriserades av dominerande pojkar och underlägsna flickor. Här var det flickorna som utförde arbetet medan pojkarna tog störst plats och trodde sig föra arbetet vidare. Den som uttryckte sig som säker var den som gruppen lyssnade på, vilket innebar att den information som värderades högt inte alltid var korrekt. I den tredje av de tre heterogena grupperingarna var rollerna något omvända. Här stod den enda flickan för den största delen av yttrandena. Hon var den som förde arbetet framåt och även den som lyfte fram informationen, utan att utesluta de två andra gruppmedlemmarna. Snarare var det så att flickan i sitt agerande bjöd in pojkarna till ett samarbete och kunskapsutbyte. Pojkarna i gruppen tycktes uppskatta flickans agerande och de skojade med henne utan att vara nedlåtande (ibid.).

Pojkarna i tre av de fyra grupper som innehöll pojkar och som Due presenterade i sitt forskningsresultat använde ett typiskt manligt språkbruk, i jämförelse med de generella drag som Nordenstam, Coates, Talbot och Cameron lyft (se bakgrund 4.3). De tar alla det mesta av talutrymmet, de styr gruppen, förminskar andra och lyfter sig själva, visar också ett överrensstämmande med J. Einarssons och Hultmans studie från 1984 där pojkar anses tala dubbelt så mycket som flickorna (se bakgrund 4.4). Flickorna i alla grupper, oavsett om de är heterogena eller homogena är samhörighetsskapande, konfliktundvikande och arbetsmotiverade. Även flickorna följer de av bland andra Nordenstam, Coates, Talbot och Cameron framtagna könsstereotyperna gällande det muntliga språkbruket (se bakgrund 4.3). Det förekommer dock en flicka som skiljer sig något från de generella könsstereotyperna genom att själv vara gruppleddaren i en heterogen grupp. Hon är den som styr gruppen och för arbetet framåt, samtidigt som hon bjuder in de andra deltagarna till ett samarbete. På så sätt kan den flickan sägas använda både manliga och kvinnliga språkdrag (se bakgrund 4.3). Dessutom bryter flickan mot tankarna kring flickors önskan om att vara underlägsna pojkarna som Molloy presenterar i sin forskning från 1990 (se bakgrund 4.4).

5.2.5 Ann-Sofie Holm: Ungdomars syn på kön.

Ann-Sofie Holm gav år 2005 ut studien *Ungdomars syn på kön. Nu och då*, som bygger på en enkätundersökning som utfördes i årskurs 9 år 2005. Dessa resultat jämfördes av Holm med resultat från samma enkätundersökning som genomfördes år 1992. Syftet med studien var att se hur ungdomar upplevde sin vardag i skolan och hur dessa upplevelser förändrats de senaste 13 åren (Holm, 2005).

Resultatet från enkätundersökningen som Holm genomförde år 2005 visade att elever inte såg samband mellan kön och platstagande i skolan utan att det snarare ansågs vara en fråga om personlighet. Hälften av de medverkande eleverna svarade att det inte var någon skillnad och resterande hälften fördelade sina röster lika på alternativen pojkar och flickor. Vidare visade enkätundersökningen att flickor i högre grad uppfattades som lågmälda och hjälpsamma medan pojkar beskrevs som högljudda och tävlingsinriktade. Vid jämförelse med resultat från 1992 framgick att dessa könsmonster dock reducerats en aning och att färre elever svarade flickor på vilka som var lugna och pojkar på vilka som störde lektionen. Resultatet från Holms enkätundersökning från 2005 visade även att flickor i högre grad började ta för sig i klassrummet och att pojkarna fick en något mer tillbakadragen roll. Här har en markant förändring skett från resultatet som presenterades år 1992. Holm påpekade dock att av andra ge-

nomförda klassrumsobservationer inte visade den förändring som eleverna sade sig uppleva. Klassrumsobservationerna tycktes snarare visa ett bevarande av de traditionella elevrollerna (ibid.).

Generellt sett visar Holms enkätundersökning från 2005 en minskad klyfta mellan pojkars och flickors ageranden i klassrummet. Flickorna karaktäriseras dock fortfarande som tystlåtna och hjälpsamma, medan pojkarna karaktäriseras som högljudda och tävlingsinriktade. Dessa generaliseringar stämmer överens med de språkliga skillnader mellan män och kvinnor som Talbot och Cameron påvisat (se bakgrund 4.3). Dessutom stämmer generaliseringen kring en lugn flicka och en högljudd pojke överens med de studier som J. Einarsson och Hultman utförde under 80-talet (se bakgrund 4.4).

6 Diskussion

I diskussionen lyfts både de resultat som presenteras ovan och kritik mot den använda metoden. Här dras slutsatser kring resultatet och vägen till det samma, dessutom sammanfattas uppsatsens essens.

6.1 Sammanfattande diskussion

Resultaten från de nio forskningsrapporter som vi presenterar ovan är varierande, de både avviker och stämmer överens med den forskning som presenteras i bakgrunden. Nedan diskuteras vi de ovanstående resultaten i förhållande till varandra och den tidigare forskningen samt drar slutsatser kring våra frågeställningar.

6.1.1 Hur beskriver och förklarar forskare från 2000-talet manligt och kvinnligt språkbruk?

Både Milles (2003) och Lindgren (2006) kommer i sin forskning fram till att det idag möjligen inte finns så stora språkliga skillnader mellan mäns och kvinnors talspråk som en gång antagits. De båda studerade hur kvinnor och män talade med varandra under ordnade arbetsmöten. Talutrymmet fördelades lika mellan deltagarna, vilket vi finner intressant eftersom kvinnor länge ansetts tala mer i det privata och män mer i det offentliga. Därför borde det funnits en skillnad i talmängd, allt beroende på om situationen upplevdes som privat eller offentlig. Milles forskning visade dock att kvinnor i högre grad än män stod för misslyckade turer, vilket skulle kunna visa kvinnospråkets irrelevans som Cederschiöld, Lindkvist och Jespersen

lyfte redan i början av 1900-talet. Vi tror att den förklaringen delvis är korrekt men att det även kan vara ett tecken på männens vana vid makt.

Lindgrens resultat från 2006 påvisade även det skiljande resultat från den tidigare forskningen. I hennes studie stod kvinnorna för konkurrensen och männen för skvallret. Vi tycker inte att detta är något förvånande resultat då språkbruket följer utvecklingen av könsroller i samhället. I dagens samhälle är konkurrens inte könsbundet utan snarare något som alla individer står för. Att männen i högre grad än kvinnorna skvallrar kan också det tyda på ett skifte i de könsroller som råder i samhället. Vi kan här se ett samband med den allt mjukare mannen som får ett större ansvar i hemmet, det är inte längre endast kvinnan som tar hand om hem och barn utan ansvaret delas med mannen. Denna förändring i attityder kring könsroller visas även i Camerons forskning kring manligt och kvinnligt talspråk. Generellt sett kan hennes studie sägas visa en högre status för det kvinnliga språkbruket och att de egenskaper som tidigare värderats som negativa idag är eftertraktade. Exempel på sådana egenskaper tas upp i bakgrunden och innefattar mycket uttryck för känslor.

Vi valde att använda oss av Newman et al. (2008) för att se om de för talspråket givna stereotyper var djupare rotade i människan och således även syns i skriftspråket. Vid användning av skriftspråk har individer i allmänhet mer tid på sig att anpassa språket och att redigera det. När Newmans et al. (2008) resultat visade tydliga skillnader mellan mäns och kvinnors texter blev vi därför något överraskade. Att de skillnader som syns i talspråket även syntes i skriftspråket var för oss förvånansvärt då vi tog för givet att de skrivna texterna skulle innehålla ett mer neutralt språk. Newmans et al. (2008) resultat stämmer överens med forskning kring det muntliga språkbruket i det avseende att kvinnorna i högre grad än männen skrev om händelser och personer samt använde mycket pronomen, verb och känsloladdade ord. Att kvinnorna i högre grad än männen skrev om hushållssysslor motbevisar vårt resonemang om den mer hushållsnära mannen och karriärskvinnan som vi lyfter i stycket ovan, dock måste påpekas att Newman et al. (2008) verkade i England och att skillnader i könsroller således kan förekomma.

Vilket svar går då att ge på vår frågeställning; Hur beskriver och förklarar forskare från 2000-talet manligt och kvinnligt språkbruk? Synen på det manliga och kvinnliga talspråket har förändrats under 2000-talet. Under 1900-talet förknippades det kvinnliga språkbruket med negativa bibetydelser och det ansågs vara maktlöst. Som ses ovan har det idag istället i många

sammanhang blivit eftertraktat och det som tidigare ansågs vara negativa egenskaper har idag högre värde. Exempel på sådana egenskaper i det kvinnliga språkbruket är förmågan att skapa samhörighet, uttrycka empati och uppmärksamma den som de talar med. Vad som länge ansågs typiskt manligt var istället ett avståndstagande och ett uttryck för konkurrens, vilket enligt 2000-talets forskning idag även förekommer i det kvinnliga språkbruket.

6.1.2 Hur beskriver och förklarar forskare från 2000-talet pojkars och flickors muntliga språkbruk i skolan?

Skillnader mellan pojkars och flickors språkbruk går även att se i skolan. Den totala andelen av talutrymmet i klassrummet fördelades med $\frac{2}{3}$ till läraren och $\frac{1}{3}$ till eleverna, vilket J. Einarsson och Hultman konstaterade år 1984 (se bakgrund 4.4) och Aukrust med sin forskning bekräftade år 2008. J. Einarsson och Hultman kom i sin forskning 1984 fram till att elevernas talutrymme i klassrummet fördelades med två tredjedelar till pojkarna och en tredjedel till flickorna. En skillnad i användningen av talutrymmet kom även C. Einarsson och Aukrust fram till i sina forskningsresultat men skillnaderna var mindre än de som framkom 1984. Vad som poängteras i såväl forskningen från 1900-talet som i den från 2000-talet var att pojkarna i högre grad än flickorna tog ordet och behöll det medan flickorna istället blev tilldelade ordet och endast höll sig till det som läraren frågat. Alla de forskningsresultat som vi presenterat i resultatdelen ovan stämmer dock inte överens med varandra. I Holms studier från 2005 och 2008 säger sig både lärare och elever se en skillnad i pojkars och flickors ageranden i klassrummet, flickor anses vara tysta och hjälpsamma medan pojkar anses vara högljudda och tävlingsinriktade. Holm påpekar att hon dock inte ser några skillnader i sina observationer i studien från 2008. Vi har reflekterat kring detta och finner upptäckten mycket förvånande. För oss vore ett mer naturligt resultat att elever och lärare inte ansåg sig se någon skillnad i pojkars och flickors handlanden men att skillnader uppmärksammades vid observationer. Denna tanke grundar vi i att det i dag anses fullt att skilja på manligt och kvinnligt och således även pojkaktigt och flickaktigt, så vi anser det som mer naturligt att förneka en skillnad än att bekräfta den.

Due undersökte år 2009 interaktionen elever emellan under en gruppövning i fysik. Olika gruppkonstellationer förekom och resultatet både skilde sig och stämde överens med tidigare forskning kring språk och kön. Generellt sett överensstämde elevernas handlanden med det förväntade språkbruket som karakteriserar män och kvinnor. Alla pojkar var mer eller mindre dominant och tävlingslystna medan flickorna var underlägsna och samarbetsvilliga, vilket

stämmer överens med de stereotyper som Nordenstam, Coates, Talbot och Cameron arbetat fram (se bakgrund 4.3). Med våra egna erfarenheter av skolan blir ingen av oss överraskad av resultatet utan våra egna erfarenheter bekräftas snarare. Dock anser vi det något märkligt att pojkars och flickors ageranden i skolan inte överensstämmer med de ageranden som syns i Lindgrens och Mills forskning kring mäns och kvinnors interaktion med varandra. I den vuxna miljön är språkbruket inte lika synligt kopplat till kön och det finns inte lika stora klyftor mellan individens handlanden beroende av kön som det finns i skolans värld. Vi tycker att det är konstigt att den rådande miljön i vuxenlivet inte har avspeglats på skolan. Som DEJA (se teori 2.5) påpekar är skolan en del av samhället och det som sker i samhället speglas i skolan. Kan det vara så att skolan som institution trots DEJAS utlåtanden är svårföränderlig och snarare behåller de traditionella mönstren? Som Molloys försök till en mer jämställd klassrumsmiljö visar var det eleverna själva som avstyrde försöket då de inte uppskattade förändringen (se bakgrund 4.4). Är det så att eleverna har en elevroll som är starkare än de könsroller som finns i samhället och att förändringen i skolan är trögare än den i samhället?

Både den äldre forskningen kring sambandet mellan språk, kön och skola och den forskning som bedrivits under 2000-talet visar avvikande beteenden hos såväl pojkar som flickor. Det vill säga att det även förekommer pratglada flickor och tystlåtna pojkar i klassrummet. Due observerade år 2009 ett avvikande beteende hos en flicka. Flickan deltog i en grupp om tre personer där de två andra deltagarna var pojkar. Det till trots hade flickan den ledande rollen i gruppen, det var hon som förde arbetet vidare, stod för kunskapen och samtidigt bjöd in de andra till diskussion och samarbete. Flickan visade således både manliga och kvinnliga egenskaper i fråga om de i bakgrunden nämnda könsstereotyperna kring språkbruk (se bakgrund 4.3). Under Holms forskning från 2008 framkom det att lärare har svårare att acceptera flickor som avviker från de givna ramarna, det vill säga flickor som har ett pojkaktigt beteende, som talar mer än genomsnittet och som uttrycker sina åsikter. Detta resultat bekräftar vad Hultman konstaterade år 1990 om den dolda läroplanens inverkan beroende av elevernas kön, det vill säga att flickor regleras hårdare än pojkar. Konsekvensen av detta kan enligt Hultman bli att flickor inte deltar i samhället på samma sätt som pojkar. Den dolda läroplanens inflytande i skolorna är någonting som förvånat oss. Vi har en viss förståelse för att den förekom då Hultman undersökte saken 1990 men att den fortfarande implementeras olika beroende på elevernas kön är för oss obegripligt. Dagens samhälle, som skolan är en del av, uppmanar till alla människors lika värde och en mängd åtgärder görs för att utjämna de skiljande möjlighet-

erna för män och kvinnor som idag råder. Därför upplever vi det som mycket märkligt att skolan inte hakar på denna samhällstrend utan istället trycker ner flickorna och inte uppmuntrar dem i lika hög grad som pojkarna. Varför skulle skolan inte vara en jämställd plats när samhället i övrigt ska genomsyras av en jämställd anda? Vidare tycker vi även att lärares attityder kring pratiga flickor inte överensstämmer med Camerons resultat från 2003 som visar en förändrad attityd till kvinnors språkbruk.

Vilka slutsatser går då att dra gällande vår frågeställning; hur beskriver och förklarar forskare från 2000-talet pojkars och flickors språkliga ageranden i skolan? I fråga om pojkars och flickors språkbruk i skolan har det skett en förändring i jämförelse med 1900-talet. Generellt sett går det ännu att säga att pojkarna tar för sig mer i klassrummet än flickorna. Forskning från 2000-talet har dock uppmärksammat en minskande klyfta dem emellan och att flickorna tar för sig i högre grad än tidigare. Även i klassrummet uttrycker pojkarna i högre grad än flickorna makt och konkurrens.

6.1.3 Hur kan de allmänna teorierna kring manligt och kvinnligt språkbruk relateras till de muntliga språkbruk som pojkar och flickor uppvisar i skolan?

Om de för samhället givna könsnormerna kring språkbruk går att urskilja i pojkars och flickors ageranden i skolan är en svårare fråga att besvara. I viss mån går det att se en direkt implementering av samhällets språkliga könsroller även i skolan, främst gällande pojkarnas uttryck för konkurrens, oberoende samt vana för offentligheten och flickornas stödjande, samhörighetsskapande samt lyssnande. Dock är det flickorna i skolan som står för det problemlösande, det är de som för arbetet vidare (se resultat 5.2). Forskningen från 2000-talet kring samband mellan språk och kön indikerar en förändrad attityd kring det kvinnliga språkbruket, det anses idag som någonting eftersträvansvärt. I skolan har denna attitydsförändring dock inte ägt rum, flickor hålls fortfarande i hög grad tillbaka av både pojkarna och lärarna. Forskning kring språk och kön visar att kvinnor talar mer än män i det privata och att män talar mer än kvinnor i det offentliga. Om företeelsen att pojkarna tillåts tala mer än flickor i skolan grundar sig i männens maktpositioner i samhället och att det därför anses vanligare att pojkar uttalar sig än flickor vet vi inte. Enligt Deborah Camerons skillnadshypotes (se teori 2.3) är dock inte fallet sådant, utan istället är det skillnaderna i mäns och kvinnors språkbruk som medför en maktobalans i samhället.

6.2 Metoddiskussion

Stora delar av uppsatsens bakgrund och teori bygger på Edlund, Erson och Milles bok *Språk och kön* (2007). Boken används inte endast för att redogöra för författarnas forskning och åsikter utan även för att referera till andra sakkunniga namn inom ämnet. Att inte gå till primärkällan är alltid osäkert och kan i många fall utgöra en osäkerhet för uppsatsens trovärdighet. Anledningen till vårt val att, i specifika fall, referera andra personer ut Edlund et al. bok (2007) är att vid studier av primärkällan framkom det att de olika språkforskarna refererar till varandra på ett sådant sätt att det är svårt att skilja deras uppfattningar åt. Dessutom insåg vi vid läsning av de refererade källorna att Edlund et al. koncist och tydligt redogör för ursprungskällan utan att lägga in egna värderingar. Därför anser vi att källan trots sin sekundära position är trovärdig och relevant för vår uppsats.

Uppsatsens resultat är påverkat av den valda forskningen från 2000-talet som litteraturstudien bygger på. Resultatet hade därför troligtvis blivit ett annat om en annan forskning hade valts och presenterats. Dessutom tror vi att resultatet hade blivit mer representativt om fler forskningsresultat hade presenterats, vi begränsades av såväl tid som textutrymme. Uppsatsen skulle kunna uppfattas som något spretig då den behandlar forskning från skolans alla stadier. Dessutom genomförs jämförelser av språkliga studier från England med skolan i Sverige och Norge, vilket kan upplevas som missvisande då de olika ländernas samhällen och skolsystem ser olika ut.

Vad som dessutom kan anses vinkla vår uppsats är att vi i vissa fall använt oss utav samma språkforskare i både bakgrunden och resultatdelen. Anledningen till detta val har dels varit svårigheten i att hitta nutida forskning kring språk och kön, och dels att de berörda språkforskarna fortfarande är aktiva och därför också utövar forskning som vidgar deras tidigare upptäckter. Majoriteten av de forskningspublikationer som presenteras i undersökningen är skrivna av kvinnor. Att vi då försökt att vara så objektiva som möjligt kanske har mindre betydelse eftersom de valda forskarna möjligen kan erhålla en annan ståndpunkt vid sin forskning och deras personliga åsikter därför vinkla deras resultat. De valda forskarnas kön är dock inget vi personligen har reflekterat märkvärdigt över och med tanke på att vi själva diskuterat resultaten ingående tror vi att eventuella personliga tendenser hos forskarna hade identifierats.

Vidare kan ifrågasättas hur vi som två kvinnor kan hålla oss objektiva kring genusfrågor som idag är ett hett och vilt debatterat ämne. Med tanke på att vi är två individer med skilda upp-

fattningar kring genus- och jämställdhetsfrågor tror vi dock att vårt förhållningssätt uppsatsen igenom är tämligen objektivt. Eftersom vi ständigt kunnat ifrågasätta varandras resonemang och på så vis problematiserat våra personliga tankar och åsikter.

6.3 Förslag på framtida forskning

Under arbetets gång har vi insett att nutida forskning kring samband mellan språk och kön var svårt att få tag på. En anledning till detta kan möjligen vara att forskare ansett att ämnet är uttömt och att skiljande resultat inte kommer uppnås. Detta kan ha medfört att de istället valt att sätta in sambandet mellan språk och kön i ytterligare en kontext, så som skola eller arbetsmöten. På så sätt kan möjligtvis det större utbudet av forskning kring språk, kön och skola förklaras. Vi anser dock att dagens samhälle utvecklats mycket de senaste åren och att den forskning kring språk och kön som utfördes innan 2000-talet mycket väl kan vara inaktuell inom några år. Därför ser vi ett nytt ljus för forskning kring språk och kön.

Vidare ser vi även en möjlighet till framtida forskning kring sambandet mellan utvecklingen av de båda könen skiljande språkbruk och utvecklingen av könsrollerna i samhället. Som påpekas i bakgrunden hävdar Deborah Cameron att de i samhället rådande könsrollerna hänger samman med det manliga och kvinnliga språkbruket och om sådant är fallet finns här potentiella utgångspunkter för forskningen.

Med tanke på att vår litteratstudie även inkluderar de språkliga skillnaderna i skolan ser vi en potentiell framtida forskning i huruvida elever uppfattar de språkliga skillnaderna. Dessutom ser vi även att en fördjupning kring implementeringen av den dolda läroplanen och dess påverkan på den individuella språkutvecklingen som intressant ingång i framtida forskning.

7 Avslutning

Resultatet av vår uppsats både visar och motbevisar J. Einarssons och Hultmans teori om att Rousseaus karaktärisering av det kvinnliga språkbruket än idag ligger som grund för den västerländska synen på kvinnan och hennes språkbruk. Vårt resultat visar snarare en attitydsförändring än en förändring i karaktärisering, en attitydsförändring som innebär ett större värdesättande av det kvinnliga språkbruket. Denna attitydförändring anser vi dock inte gälla i skolmiljön där det kvinnliga talspråket har samma status som tidigare. Det manliga språkbruket har en mer naturlig roll i skolans värld och är mer accepterat så länge som det tillhör en man. För att skapa ett så jämställt samhälle som möjligt vill vi belysa vikten av att minimera

skillnaderna i attityder kring manligt och kvinnligt språkbruk, och så även i skolan. Av stor vikt är att aktivt arbeta för att tillämpningen av den dolda läroplanen ska vara oberoende av elevernas kön. Skolan måste uppmuntra alla elever till att använda sitt språk för att sakligt uttrycka sig och därmed ge alla elever samma möjligheter att delta i de diskussioner som råder i samhället, och på så sätt påverka sin framtid.

8 Källförteckning

Aukrust G., Vibeke (2008). Boys' and girls' conversational participation across four grade levels in Norwegian classrooms, taking the floor or being given the floor. I: *Gender and Education* Vol. 20, No.3, s. 237-252.

Cameron, Deborah. (2003). Gender and language ideologies. I: Holmes, J. & Meyerhoff, M. (red.), *The Handbook of Language and Gender*, s. 447-467. Oxford: Blackwell.

Due, Karin. (2009) *Fysik, lärande, samtal och genus. En studie av gymnasieelevers gruppdiskussioner i fysik.* (avhandling för doktorsexamen, Umeå universitet, 2009).

Edlund, Ann-Catrine., Erson, Eva. & Milles, Karin. (2007). *Språk och kön.* Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.

Einarsson, Charlotta. (2003) *Lärares och elevers interaktion i klassrummet – betydelsen av kön, ålder, ämne och klasstorlek samt lärarens uppfattningar om interaktionen.* (avhandling för doktorsexamen, Linköpings universitet, 2003.).

Einarsson, Jan. & Hultman, Tor G. (1984). *God morgon pojkar och flickor! Om språk och kön i skolan.* Malmö: Gleerups.

Gray, John. (2000). *Män är från Mars, kvinnor är från Venus.* Stockholm: Brombergs

Holm, Ann-Sofie. (2005). Ungdomars syn på kön. Nu och då. I: Wernersson, I. (red.), *Genus i förskola och skola. Förändringar i policy, perspektiv och praktik.* Göteborg: Göteborgs universitet.

- Holm, Ann-Sofie (2008) *Relationer i skolan. En studie av femininiteter och maskuliniteter i år 9.* (avhandling för doktorsexamen, Göteborgs universitet, 2008).
- Hultman, Tor G. (1990). Språk och kön i skolan. I: *Kvinnovetenskaplig tidskrift 1*, s. 19-29.
- Lindgren, Maria. (2006). Kvinnlig konkurrens och manligt skvaller. Om genus i utvecklings-samtal mellan chefer och medarbetare. I: Ask, S. & Byrman, G (red.), *Stark kvinna på sju bokstäver. Vänskrift till Solveig Hammarbäck 2006*, s. 447-467. Växjö: Växjö Universitet.
- Milles, Karin. (2001). Manligt och kvinnligt språkbruk. I: Nystedt, J (red.), *Språkbitar*, s. 156-157. Stockholm: Svenska Förlaget.
- Milles, Karin. (2003). *Kvinnor och män i möte. En samtalsanalytisk studie av interna arbetsmöten.* (avhandling för doktorsexamen, Stockholms universitet, 2003).
- Molloy, Gunilla. (1990). »Men killarna är så sura på oss...« Om ett lärorikt försök med varannan-fråge-metod. I: *Krut 58*, s. 64-68.
- Newman, Matthew L., Groom, Carla J., Handelman, Lori D. & Pennebaker, James W. (2008) *Gender Differences in Language Use: An Analysis of 14,000 Text Samples.* Texas: The University of Texas.
- Nationalencyklopedin. *Språk*. <http://www.ne.se.bibl.proxy.hj.se/lang/sprak> (2013-01-21).
- Nationalencyklopedin. *Tal och skrift*. <http://www.ne.se.bibl.proxy.hj.se/lang/tal-och-skrift> (2013-01-21).
- Nordenstam, Kerstin. (1998). *Skvaller*. Stockholm: Hallgren & Fallgren Studieförlag AB.
- Nordenstam, Kerstin. (2003). *Genusperspektiv på språk*. Stockholm: Höskoleverket,
- Ohlsson, Maria. (2007). Språk och genus. I: Sundgren, E (red.), *Sociolingvistik*, s 144-184. Malmö: Liber.
- Stubbs, Michael. (1982). *Språket i klassrummet*. Stockholm: Norstedt och söners förlag.

Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Skolverket.

SOU 2009:64. *Flickor och pojkar i skolan – hur jämställt är det?*. Stockholm: Delegationen för jämställdhet i skolan.

Talbot, Mary. (2003). Gender stereotypes. Reproduction and challenge. I: Holmes, J. & Meyerhoff, M. (red.), *The Handbook of Language and Gender*, s. 468-486. Oxford: Blackwell.